

BIBLIOTERAPIA FORMĄ PROMOCJI CZYTELNICTWA W PUBLICZNEJ BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

Wprowadzenie

Artykuł jest nawiązaniem do wystąpienia na XVI Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego pt. *Biblioteka partnerem użytkownika*, które z powodu pandemii COVID-19 odbyło się w formie zdalnej wideokonferencji na platformie ClickMeeting 20 października 2020 r. Tekst powstał w oparciu o własne kilkuletnie doświadczenia z pracy zawodowej w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

Forum od kilkunastu lat służy nauczycielom, przedstawicielom środowiska naukowego i oświatowego, tworząc okazję do dyskusji i wymiany poglądów na tematy dotyczące teraźniejszości i przyszłości funkcjonowania bibliotek pedagogicznych oraz szkolnych. Spotkania nauczycieli bibliotekarzy są miejscem wymiany doświadczeń i upowszechniania dobrych praktyk, a także przedstawiania nowych trendów w edukacji i bibliotekarstwie.

Celem artykułu jest ukazanie biblioterapii jako jednego ze sposobów promowania czytelnictwa w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych. Problematyka ta omówiona zostanie na podstawie działań zrealizowanych w ciągu kilku ostatnich lat w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

W pierwszej części artykułu zawarto informacje teoretyczne na temat rozumienia biblioterapii jako formy pracy z dziećmi i młodzieżą. Omówione zostaną jej cele jak i sposoby realizacji w pracy z uczniem. W drugiej części przedstawione zostaną przykłady działań biblioterapeutycznych promujących czytelnictwo wśród uczniów różnego typu szkół.

Zadaniem współczesnej szkoły jest nie tylko dbanie o odpowiedni poziom wiedzy dzieci i młodzieży, ale także udzielanie im pomocy psychologiczno-

---

¹ Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie.

-pedagogicznej. Zdarza się, że uczniowie stają przed problemami, z którymi nie potrafią sobie poradzić. Dlatego nauczyciele bibliotekarze coraz częściej starają się pomóc im, stosując różne środki czytelnicze i techniki terapeutyczne. Biblioterapia jest też jedną z form promocji czytelnictwa, a w ostatnich latach stała się bardzo popularną metodą pracy z dziećmi i młodzieżą. Współcześnie istnieją duże możliwości, aby prowadzić działania biblioterapeutyczne w bibliotekach, dzięki pojawieniu się na rynku literatury terapeutycznej, a także kursom i konferencjom biblioterapeutycznym oraz szkoleniom online. Biblioterapia jest, jak się okazuje, bardzo pomocna w pracy nauczyciela bibliotekarza, również pedagoga szkolnego czy opiekuna świetlicy szkolnej.

Lecznicza moc lektury – słowo o biblioterapii **Co to jest biblioterapia?**

Biblioterapia (gr. *biblion* – książka, *therapeo* – lecze) – jest jedną z form terapii i psychologicznego wsparcia przy wykorzystaniu książki, a także innych materiałów (obrazów, filmów, spektakli teatralnych) pod kątem terapeutycznym. Odpowiednio dobrana lektura stymuluje rozwój emocjonalny, wzbogaca wyobraźnię i rozszerza zakres spostrzeżeń. Biblioterapia, jako forma psychicznego wsparcia, od wielu lat znajduje zastosowanie w psychoterapii, coraz częściej stosuje się ją również w leczeniu dzieci przewlekle chorych.

Termin *biblioterapia* po raz pierwszy został użyty w 1916 r. przez S. McChorda Crothersa. Natomiast podstawy biblioterapii stworzył N.A. Rubakin, który od 1919 r. w Instytucie Bibliopsychologii w Lozannie zapoczątkował badania nad reakcjami indywidualnymi czytelników. W Polsce biblioterapia upowszechniła się w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w.

W 1966 r. Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy przyjęło oficjalną definicję, zgodnie z którą biblioterapia, to: „użycie wyselekcjonowanych materiałów czytelniczych jako pomocy terapeutycznej w medycynie i psychiatrii, a także poradnictwo w rozwiązywaniu problemów osobistych poprzez ukierunkowane czytanie” (Kotwica, 2014, s. 221).

Z kolei w *Podręcznym słowniku bibliotekarza* można przeczytać, że biblioterapia to: „wykorzystanie lektury książek i in. dokumentów jako środka terapeutycznego w leczeniu chorych. Z punktu widzenia bibliologii: badanie możliwości profilaktycznego wykorzystania książek i lektury w danej społeczności” (Czapnik, Gruszka, oprac., 2011, s. 3).

Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało następującą definicję:

Biblioterapia – to zamierzone oddziaływanie poprzez czytanie, słuchanie lub oglądanie odpowiednio dobranych książek, fragmentów utworów, oglądanie i słuchanie adaptacji utworów literackich. Terapia ma na celu

kształtowanie właściwych postaw, uczenie pracy nad sobą, samoakceptacji. Przyczynia się do uświadomienia dziecku trudnych sytuacji i uczy reakcji na nie, daje szansę nabrania wiary w siebie, wpływa pozytywnie na emocjonalne stany. Rozwija osobowość poprzez prezentowanie literackich wzorców osobowych godnych naśladowania. Wzbogaca wiedzę, język, wyobraźnię, zdolność rozumienia pojęć moralnych i rozwój uczuć (Ippoldt, Matras-Mastalerz, 2020).

Inna definicja biblioterapii, którą przytacza dr Wanda Matras-Mastalerz z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, brzmi:

Biblioterapia to proces dynamicznego oddziaływania zachodzącego pomiędzy osobowością czytelnika a literaturą. Za podstawowy cel biblioterapii uznaje się wsparcie, „umacnianie” odbiorcy poprzez ukierunkowane czytanie. W procesie tym istotną rolę odgrywa pośrednik, bibliotekarz, psycholog, biblioterapeuta, korzystający z metod wypracowanych przez psychoterapię, ale skupiający się głównie na doborze i wykorzystaniu odpowiedniej literatury w pracy z czytelnikiem. Biblioterapia to nie tylko czytanie tekstu, ale także różnorodne metody i formy pracy z nim w celu wspierania rozwoju i osiągania lepszej jakości życia (Matras-Mastalerz, 2016).

Jakie są cele i zadania biblioterapii? Za Ireną Borecką stwierdza się, że

biblioterapia opiera się głównie na wykorzystaniu terapeutycznych wartości literatury. Literatura daje szansę oderwania się od smutnej rzeczywistości. Pomaga zrozumieć siebie i innych ludzi. Może stać się punktem wyjścia do rozważań nad własną sytuacją życiową, nad sposobem pomocy samemu sobie (Borecka, 1998, s. 12).

Biblioterapia według I. Boreckiej w założeniach i sposobie realizacji jest zbliżona do psychoterapii i psychologii. Jej celem jest niesienie pomocy w odnalezieniu się w nowej, trudnej sytuacji (choroba, pobyt w szpitalu, trudności adaptacyjne w nowym miejscu, trudności w szkole – w przypadku dzieci). Uczestnicy sesji biblioterapeutycznych w trakcie spotkań identyfikują trudności, z jakimi borykają się w codziennym życiu. Należy nadmienić, że problemy, oprócz choroby, mogą wynikać z zaburzonego wizerunku samego siebie oraz nieprawidłowych relacji z innymi osobami.

Zadaniem biblioterapeuty jest prowadzenie zajęć w taki sposób, by uczestnik mógł zaakceptować własną lub czyjąś niepełnosprawność, słabość i nauczył się z nią funkcjonować. Ważne jest stworzenie odpowiedniej atmosfery terapeutycznej oraz pozytywne wpływanie na stany emocjonalne uczestników poprzez dostarczanie lektur i rozmowy o nich (Borecka, 1998, s. 13).

Z kolei Maria Molicka, dr psychologii, propagatorka bajkoterapii w Polsce, pisze, że:

biblioterapia jest metodą stymulującą poprzez specjalnie dobraną literaturę i inne materiały tekstowe do budowania zasobów osobistych: wiedzy, a głównie samowiedzy w celu rozumienia siebie i świata społecznego, która to metoda ma za zadanie:

- wspomaganie rozwoju,
- wspieranie w sytuacjach emocjonalnie trudnych,
- oddziaływanie terapeutyczne (Molicka, 2011, s. 153).

Według literatury przedmiotu wyróżniamy biblioterapię instytucjonalną, kliniczną i wychowawczą. W edukacji zastosowanie znajduje ta ostatnia – wychowawcza, zwana również rozwojową czy wychowawczo-humanistyczną. Jest ona skierowana do osób zdrowych, które mają do rozwiązania różnego rodzaju problemy i dzięki odpowiedniej podpowiedzi lekturowej są w stanie przepracować temat i rozwiązać problem lub złagodzić jego skutki (Borecka, 2001, s. 15). Na zajęciach tego typu wykorzystywane są książki (materiały) odpowiednio dobrane do potrzeb osób borykających się z istotnymi problemami wychowawczymi (rozwojowymi).

Spośród wymienianych w literaturze przedmiotu celów biblioterapii najbardziej istotne wydają się te zaproponowane przez Ewelinę J. Konieczną. Są to:

- poprawa komunikacji interpersonalnej w grupie: rozwiązywanie konfliktów, stwarzanie możliwości bycia w różnych rolach społecznych i relacjach interpersonalnych, nauka asertywnej obrony swoich praw i opinii, akceptacja i szacunek w relacjach międzyosobowych oraz dostrzeganie potrzeb własnych i cudzych, empatia;

- praca z uczestnikiem nad przyjęciem przez niego integralnej wizji własnej osoby poprzez zachęcenie do samooceny postępowania i wglądu w sferę emotywną, zachęcenie do retrospekcji i wyciągania wniosków z postępowania bohaterów prezentowanych historii, uświadomienie istnienia różnorodnych zagrożeń (alkohol, narkotyki, sekty, negatywny wpływ środowiska itp.) oraz możliwości ich unikania, a także kształtowanie postaw prospołecznych, prorodzinnych i prozdrowotnych;

- pomoc w rozwiązywaniu problemów wiążących się z okresem dorostania poprzez: poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytania egzystencjalne, kształtowanie hierarchii wartości i wspierania rozwoju moralnego, uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka, omawianie problematyki tożsamości i poczucia sensu życia oraz problemów związanych z niemożnością odnalezienia swojej drogi życiowej (Wosik-Kawała, Zubrzycka-Maciąg, red., 2011, s. 211).

I. Borecka podaje następujące efekty stosowania biblioterapii:

- odnalezienie się pacjentów (wychowanków) w nowej sytuacji życiowej;
- uzyskanie informacji w przypadku chorych i niepełnosprawnych o stanie własnego zdrowia i sposobach przezwyciężania choroby lub niepełnosprawności, a w przypadku innych osób to informacje o ich sytuacji psychicznej, społecznej, kulturalnej i sposobach ich zmiany;
- znalezienie wzorców osobowych do naśladowania;
- odkrycie w sobie nowych zainteresowań i zdolności;
- odkrycie w literaturze wartości dotychczas niedostrzeganych (Borecka, 2001, s. 20).

W trakcie prowadzenia zajęć ważne jest przyjęcie jednego modelu postępowania biblioterapeutycznego.

Proces biblioterapeutyczny powinien składać się z następujących etapów:

1. Samodzielne zapoznawanie się z materiałami odpowiednio dobranymi przez terapeutę.
2. Identyfikacja z bohaterem literackim.
3. Katharsis, czyli wywołanie takiego stanu psychicznego, który przyniesie ulgę i odreagowanie.
4. Wgląd w siebie – czyli analiza własnych problemów.
5. Zmiana postaw i zachowań uczestników terapii (Borecka, Wontowska-Roter, 2003, s. 49).

Wszystkie zajęcia powinny składać się z wymienionych etapów. W tekstach literackich należy poszukiwać tych założeń oraz stosować odpowiednio dobrane narzędzia biblioterapeutyczne.

Warto wspomnieć, że główną odmianą biblioterapii dla dzieci jest bajkoterapia. Opiera się ona na pracy z tekstami bajek terapeutycznych. M. Molicka, która w połowie lat 80. XX w. wprowadziła bajkoterapię na grunt polski dokonała podziału bajek: „[...] relaksacyjna [...], psychoedukacyjna oraz psychoterapeutyczna” (Molicka, 2002, s. 153).

Bajka terapeutyczna adresowana jest głównie do dzieci w wieku od 4 do 9 lat, ma na celu uspokojenie, zredukowanie problemów emocjonalnych i wspieranie rozwoju osobowego. Jej specyfika to adresat – osoba mająca konkretny problem. Bajka terapeutyczna pozwala dziecku bez lęku spojrzeć na własne problemy i uczy, jak sobie z nimi radzić, co sprawia, że dziecko zaczyna pozytywnie myśleć o sytuacjach trudnych, np. lękotwórczych. Dzięki bajkom tajemnicze lęki tracą swoją moc, stają się zwykłymi sytuacjami, w których dziecko potrafi dobrze funkcjonować.

Istotę biblioterapii doskonale obrazuje cytat z Ursuli K. Le Guin (amerykańskiej pisarki, autorki książek fantasy i science fiction):

Czytamy książki, by odkryć kim jesteśmy. To, co inni ludzie [...] robią i myślą, czują jest bezcennym przewodnikiem w zrozumieniu, kim jesteśmy i kim możemy się stać (Walska, 2015).

Literatura ma ogromny potencjał, który nauczyciel i bibliotekarz może wykorzystać w swojej pracy. Czytanie na pewno pomaga, a książka jest doskonałym narzędziem wychowawczym, czytelniczym i terapeutycznym.

Biblioterapia niewątpliwie ma charakter interdyscyplinarny. Możemy wyróżnić kilka aspektów biblioterapii. Pedagogiczny aspekt biblioterapii koncentruje się wokół roli książki jako metody leczenia opartego o proces edukacyjny, który ma pomóc w radzeniu sobie z trudną sytuacją. Biblioterapia jest zalecana osobom chorym przebywającym w szpitalu, a szczególnie dziecku odczuwającemu lęki i frustrację. Lektura pełni ważną funkcję w pomocy osobom niepełnosprawnym, ponieważ może dawać nadzieję na pokonanie trudności, zmienić tok myślenia o chorobie oraz aktywizować. Biblioterapię stosuje się w przypadku współzależnienia, niedostosowania społecznego takich zaburzeń rozwojowych, jak dysleksja czy dysgrafia oraz zaburzeń nerwicowych. To metoda psychoterapeutyczna, która ma za zadanie wzmocnić i wzbogacić zasoby pacjenta, by lepiej radził on sobie z trudnościami. Biblioterapia jest także działem terapii zajęciowej. Ponadto lekarze używają wyselekcjonowanych materiałów czytelniczych jako pomocy terapeutycznej w medycynie i psychiatrii. Biblioterapia jest klasyfikowana również jako forma terapii pedagogicznej oraz metoda pracy wychowawczej w bibliotece szkolnej oraz forma upowszechniania czytelnictwa. Biblioterapia wchodzi w skład szeroko rozumianej arteterapii.

Według innej definicji, biblioterapia to: „[...] metoda rozwoju osobistego, w której za pomocą odpowiednio dobranych materiałów wspiera się funkcjonowanie człowieka” (Matras-Mastalerz, 2016) oraz sprzyja umacnianiu dobrostanu psychofizycznego dzieci i młodzieży, zwłaszcza w czasie pandemii COVID-19.

Celem nadrzędnym biblioterapii jest niesienie pomocy w odnalezieniu się w nowej, trudnej sytuacji. Prowadząc zajęcia czy realizując programy biblioterapeutyczne, należy pamiętać, że najważniejszym elementem działań biblioterapeutycznych jest rozpoznanie potrzeb (problemów) uczestników zajęć. Dzięki dobrze postawionej diagnozie można zaplanować odpowiednie działanie terapeutyczne. Ważny jest także dobór literatury, który ściśle wiąże się z daną sytuacją terapeutyczną.

Podczas spotkań biblioterapeutycznych łączy się czytanie (pracę z tekstem), rysowanie, ruch, muzykę, stąd często oceniane są one przez uczestników jako bardzo atrakcyjne. Ważną rolę odgrywają zajęcia diagnostyczne, które przeprowadza się w celu poznania danej osoby czy grupy. Istotny jest odpowiedni dobór materiałów do zajęć – nie tylko książek, lecz także np. kart narracyjnych, filmów czy nagrań. Zwykle cechują się one walorami terapeutycznymi, aktywizującymi lub relaksacyjnymi.

Dlaczego w bibliotekach proponowana jest biblioterapia? Należy uświadomić sobie, że zmieniła się rola książki i ma ona zupełnie inne znaczenie dla współczesnego społeczeństwa niż kiedyś. Książka jest z jednej strony

„oazą” ciszy i spokoju, skarbnicą nieocenianych wartości, a z drugiej strony narzędziem czytelnictwa, które czyni je bardziej atrakcyjnym, ponieważ jest ukierunkowane na zaspokajanie różnorodnych, indywidualnych potrzeb (Szulc, 2011, s. 12). Osoby zajmujące się biblioterapią starają się uczynić z książki lekarstwo zarówno na ból psychiczny, jak również fizyczny. Wykorzystują książkę jako narzędzie, dzięki któremu pozbywamy się uprzedzeń, czy też pozwalamy jednostkom na powrót do społeczeństwa.

Biblioterapia w bibliotekach pedagogicznych

Wykorzystywanie tekstów literackich w celach terapeutycznych jest coraz bardziej docenianą formą oddziaływania na dzieci i młodzież, jak również dorosłych. Prowadzenie zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii może mieć ogromne znaczenie dla uczniów. Daje bowiem większe możliwości niż tradycyjna lekcja biblioteczna.

Obecnie dużo uwagi poświęca się roli czytelnictwa wśród dzieci i dorosłych. Współcześnie, mimo silnego oddziaływania technologii informacyjno-komunikacyjnych, biblioteka może zaproponować ciekawą ofertę dotyczącą propagowania czytelnictwa, dzięki czemu uczniowie chętnie sięgną po książkę. W ostatnich latach wiele bibliotek pedagogicznych w Polsce dostrzegło potencjał tkwiący w tego typu działaniach, czego odzwierciedleniem były sygnały zainteresowania biblioterapią.

Najważniejszą funkcją warsztatów biblioterapeutycznych są m.in.: rozbudzanie zainteresowań czytelniczych; profilaktyka; terapia dla uczniów z różnego rodzaju zaburzeniami oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Działania biblioterapeutyczne w celu promowania czytelnictwa

Biblioterapia jest jedną z form promocji czytelnictwa. Czytanie jako jeden z podstawowych elementów procesu biblioterapeutycznego, prowadzi do istotnych zmian w postępowaniu leczniczym i wychowawczym. Czytanie jest ważnym elementem psychicznego dojrzewania ucznia. Dostarcza bowiem bodźców do rozwoju emocjonalnego. Przyczynia się do wzbogacenia wyobraźni i rozszerza zakres spostrzeżeń i pojęć oraz dostarcza doznań zastępczych, istotnych zarówno dla osób zdrowych, jak i chorych. Czytanie lub szerzej – czytelnictwo – przyczynia się do kształtowania postaw, wzbogacania słownictwa, przyrostu wiedzy. Może stać się inspiracją do różnych form aktywności intelektualnej (dyskusji, recytacji, działalności plastycznej itp.).

Biblioterapia to nie to samo, co zajęcia czytelnicze. Biblioterapia może jednak być formą promocji czytelnictwa. Przybiera wówczas formę zachęcania użytkowników biblioteki do sięgania w trudnych chwilach po ulubioną lekturę. Ponadto na zajęciach odbywa się rozmowa o książkach, a nauczy-

ciel bibliotekarz prezentuje różnego rodzaju zbiory. Prezentowane są także inne materiały, np. czasopisma dla dzieci i młodzieży, płyty CD z lekturami szkolnymi, materiały audiowizualne, e-booki, audiobooki oraz zasoby czytelnicy internetowej, np. IBUK Libra. W bibliotece podejmowane są działania mające na celu wspieranie nauczycieli w planowaniu i realizacji zadań związanych z kształtowaniem zainteresowań czytelniczych uczniów. Inicjatywy te to: konkursy, spotkania autorskie, udział w ogólnopolskich akcjach wspierających czytelnictwo, jak Narodowe Czytanie, Cała Polska Czyta Dzieciom, Tydzień Czytania Dzieciom, Dzień Głośnego Czytania, imprezy cykliczne (Tydzień Bibliotek, Dzień Pluszowego Misia, Dzień Książkowego Misia).

W bibliotekach nauczyciele bibliotekarze powinni podejmować liczne działania proczytelnicze, m.in. zajęcia biblioteczne z edukacji czytelniczej i medialnej, w tym zajęcia biblioterapeutyczne, warsztaty aktywizujące czytelnictwo, wystawy i ekspozycje czytelnicze, zajęcia wychowawcze, czytelnicze z elementami biblioterapii, pedagogizację rodziców.

Bibliotekarz szkolny często jest powiernikiem problemów doświadczanych przez czytelnika/ucznia, problemów, których źródeł należy postrzegać zarówno w rozwoju psychofizycznym, jak i w środowiskach szkolnym, rodzinnym. Wówczas nicią porozumienia między bibliotekarzem a uczniem jest utwór literacki. Nauczyciel może tylko podsunąć tekst, ale też zainicjować proces biblioterapeutyczny. Samo ukierunkowane czytanie jest w pełni procesem terapeutycznym. Ponadto spotkanie z bibliotekarzem polecającym książkę to forma promocji czytelnictwa.

Bibliotekarz szkolny ma szansę na stworzenie trwale funkcjonującej grupy biblioterapeutycznej, jaką stanowi klasa, w której realizowane są zagadnienia z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej. Dzięki wzbogaceniu programu i lekcji z edukacji czytelniczej i medialnej o treści biblioterapeutyczne i typowe dla biblioterapii formy pracy oraz wykorzystywane techniki, można dokonać pożądaných zmian w sferze emocjonalnej, eliminować niepożądane stany psychiczne czy powstałe napięcia, stabilizować i wspierać.

Biblioterapia z założenia opiera się na fakcie czytelnictwa. Zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej sprzyjają konstruowaniu wzorca kultury czytelniczej ucznia, zaopatrują go w kompetencje czytelnicze. Uczeń, dzięki zajęciom z biblioterapii, uczestniczy w kulturze czytelniczej, potrafi samodzielnie i starannie dobierać książki zgodne z kierunkiem kształcenia czy własnymi zainteresowaniami. Nauczyciel bibliotekarz, aby wspomóc uczniów w rozwiązywaniu problemów, z którymi oni sami nie potrafią się uporać, bardzo często wykorzystuje książkę. Książka jest tu środkiem terapeutycznym, a także doskonałym narzędziem w pracy z uczniami mającymi problemy z nauką, własnymi emocjami i tymi, którzy nie radzą sobie w nowych sytuacjach życiowych.

Biblioterapia jako rodzaj promocji czytelnictwa na przykładzie działań w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie ma w swojej ofercie działania promujące czytelnictwo. Są to akcje: *Cała Polska Czyta Dzieciom*, *Narodowe Czytanie* oraz zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej dla uczniów wszystkich typów szkół.

W 2007 r. zajęcia z elementami biblioterapii zostały włączone do oferty zajęć bibliotecznych. W każdym roku szkolnym zajęcia te są wzbogacane o nowe tematy, pomysły, literaturę. Prowadzone jest także poradnictwo z zakresu literatury biblioterapeutycznej, również udostępnianie jej, udzielanie wskazówek oraz instruktaży metodycznych dotyczących prowadzenia zajęć przez nauczycieli. Biblioteka na bieżąco gromadzi nowości wydawnicze z obszaru biblioterapii, a także szeroko rozumianej arteterapii. Od 2006 r. prenumerowane jest czasopismo „Biblioterapeuta” – kwartalnik (aktualnie półrocznik) Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego.

Pracownicy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie zaangażowali się również we wsparcie szkół, placówek oświatowych, dostrzegając zainteresowanie biblioterapią wśród nauczycieli Częstochowy i powiatu częstochowskiego. W ten sposób powstała sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli interesujących się zagadnieniami biblioterapii.

Biblioterapia ma na celu poprzez wykorzystanie książki: kształtowanie właściwych postaw wobec siebie i innych; przeciwdziałanie zaburzeniom nerwicowym, lękom, depresji, które mogą pojawić się w wyniku nieumiejętności przystosowania się do aktualnej sytuacji i zniechęcenia do życia; wypełnianie nadmiaru wolnego czasu pozytywnymi treściami. Celem zajęć z elementami biblioterapii jest także stymulowanie i rozwijanie zainteresowań i umiejętności, w tym także twórczości własnej oraz pomoc w odnalezieniu się w nowej sytuacji życiowej.

Zadania przeprowadzonych warsztatów w bibliotece, lekcji i spotkań polegały na rozwijaniu u uczniów takich umiejętności, jak: rozpoznawanie, wyrażanie uczuć własnych i cudzych; tolerancja i otwartość na innych; akceptowanie odmienności; nastawienie i szukanie mocnych stron w sobie i kolegach; rozwiązywanie konfliktów zgodnie z zasadami współżycia w grupie. Odpowiednio dobrana literatura uwzględniająca stan psychiczny oraz kulturę czytelniczą ucznia przynosi pozytywne skutki. Uczeń poprzez kontakt z książką wzbogaca swój zasób wiedzy, rozwija zainteresowania, a tym samym zyskuje pewność siebie. W książce może przede wszystkim znaleźć siły do pokonywania trudności, zapomnienie o niepowodzeniach, a także rozwiązanie swoich problemów.

Najważniejsze funkcje prowadzonych zajęć w bibliotece pedagogicznej to: wychowawcza, profilaktyczna, terapeutyczna w stosunku do uczniów z zaburzeniami. Pamiętać należy, że funkcja biblioterapii polega nie tylko na porad-

kowaniu emocji, które stanowią źródło negatywnych stanów, np. lęku, depresji, złości. Oddziaływanie książki przejawia się także w wywoływaniu uczuć pozytywnych, takich jak: radość, nadzieja i optymistyczne podejścia do życia.

Tematyka i problematyka zajęć biblioterapeutycznych dla dzieci i młodzieży

Promowanie czytelnictwa przedstawione zostanie na konkretnych działaniach realizowanych w placówce w latach 2008–2021 dla uczniów różnych typów szkół z Częstochowy i powiatu częstochowskiego. Zaprezentowane zostaną przykładowe tematy zajęć najczęściej prowadzonych w ramach zajęć biblioterapii. Podczas każdej lekcji biblioterapeutycznej wykorzystywano tekst terapeutyczny (bajka, baśń, opowiadanie, powieść, wiersz), dostosowany do wieku i zapotrzebowania uczestników zajęć. W czasie zajęć były stosowane elementy dramy, arteterapii, plastykoterapii, filmoterapii, teatroterapii, choreoterapii, muzykoterapii oraz pedagogiki zabawy. Prowadzący starał się aktywizować uczestników.

Jednym z tematów zajęć z zakresu biblioterapii są **emocje i uczucia**. Zajęcia mają uświadomić uczestnikom, że wszystkie uczucia i emocje są nam potrzebne i mamy prawo je przeżywać na swój sposób. Uczestnicy zajęć uczą się nazywać poszczególne emocje. Lekcje wspomagają opanowanie negatywnych uczuć oraz rozwijają wyobraźnię dziecka.

W bibliotece realizowane były następujące zajęcia z tego zakresu: *Od złości do radości – porozmawiajmy o emocjach; W krainie smoków, czyli jak radzić sobie ze złością; Gdy przychodzi Pani Złość, co robić?*

Kolejnym ważnym tematem poruszonym na spotkaniach było **poczucie własnej wartości u dziecka**, dostrzeganie własnych mocnych stron, talentów, umiejętności. Dużym zainteresowaniem cieszyły się tematy: *Ada, to wypada... sięgać po złoty medal!; Myśl o sobie dobrze! – zajęcia wzmacniające poczucie własnej wartości; Kompleksy – co to takiego?; Inność jest fajna*. Dla wzmocnienia poczucia własnej wartości odbyły się także zajęcia: *Pokonaj niepowodzenia szkolne; Każdy z nas jest inny*. Uczniowie na spotkaniach uświadamiali sobie, jak ważna jest wzajemna akceptacja i pozytywne nastawienie do każdego, niezależnie od jego wad czy ułomności. Celem zajęć było uwrażliwienie na przemoc, nietolerancję, a w rezultacie poprawienie stosunków w grupie rówieśniczej.

Wśród przedszkolaków dużym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia na podstawie bajek terapeutycznych, np. *Ważna zasada – nieśmiałość to nie wada!*

Ważnym tematem jest **empatia**. Celem zajęć pt. *Wiem, czuję, pomagam* było kształtowanie wrażliwości na drugiego człowieka, pomoc innym.

Nauczyciele wybierali także tematy dotyczące **codziennego życia w społeczności, relacji**, np. funkcjonowanie w szkole, w domu rodzinnym,

w klasie, na podwórku, wśród rówieśników. Lekcje te promowały postawę pomocy, empatii i życzliwości oraz dbanie o dobre relacje z innymi. Są to: *Bon ton, czyli dobre maniere na co dzień; Warto pomagać; Samolubna nikt nie lubi!* Ważnym tematem jest także **szacunek** do drugiej osoby i praw człowieka. Przykładem była realizacja zajęć pt. *Moje prawa, ważna sprawa.*

Dużym zainteresowaniem cieszył się temat pt. *Nowy kolega.* Była to pierwsza propozycja z zakresu biblioterapii, umieszczona w ofercie zajęć w 2008 r. Lekcja *Nowy kolega* przeznaczona jest dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Zajęcia te miały za zadanie zwrócenie uwagi na niewłaściwe, często agresywne przejawy zachowań w grupie, np. w przypadku pojawienia się nowego dziecka w klasie szkolnej lub w grupie rówieśniczej. Dzieci uświadamiały sobie, jak ważna jest wzajemna akceptacja i pozytywne nastawienie do każdego, niezależnie od jego wad czy ułomności. Ciekawym tematem poruszonym na zajęciach były **marzenia dzieci** i spełnianie ich najskrytszych pragnień i celów – *Czarodzieje mogą wszystko! – o spełnianiu marzeń.*

Biblioterapia podejmuje ważne tematy dotyczące **przyjaźni, miłości, relacji rodzinnych.** Wzajemna siła prawdziwych i szczerych relacji międzyludzkich była omawiana na lekcji pt. *Magiczna siła przyjaźni.*

Ważny jest także temat przyjaźni między człowiekiem a zwierzęciem. Temu zagadnieniu poświęcone były dwa spotkania. *Mój przyjaciel... pies* – zajęcia na podstawie książki Barbary Gawryluk *Dżok. Legenda o psiej wierności* uczyły o roli przyjaciela w życiu każdego człowieka. Natomiast lekcja *Koń na recepcję – o sile przyjaźni* koncentrowała się na konieczności szanowania innych, szczególnie dla osób niepełnosprawnych.

Istotne były także tematy dotyczące radzenia sobie z **codziennymi troskami i przeciwnościami** (*Recepta na uśmiech – jak radzić sobie ze stresem?*), a także z lękami dziecięcymi u przedszkolaków (*Strach ma wielkie oczy*).

Biblioterapię można łączyć również z elementami **filmoterapii.** Na lekcji pt. *Wszyscy jesteśmy wyjątkowi* poruszane były problemy inności, szacunku i życzliwości.

Zajęcia biblioterapeutyczne prowadzone były także z **elementami doradztwa zawodowego** (*Z książką... w dorosły świat – moja przyszłość, moje wybory życiowe*). Celem tego spotkania było rozbudzenie myślenia o swojej przyszłości zawodowej, a szczególnie zwrócenie uwagi uczniów na konieczność podejmowania przemyślanych decyzji edukacyjno-zawodowych oraz aktywne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: kim jestem i kim chcę być?

W zajęciach z elementami biblioterapii uczestniczy również młodzież, z którą omawiano zagadnienia **wyboru drogi życiowej** oraz planów na przyszłość. Były to lekcje: *Moje miejsce na Ziemi: o ważnych decyzjach życiowych* z wykorzystaniem serii książek Małgorzaty Strzałkowskiej pt. *Zielony i Nikt.*

Biblioterapia doskonale wpisuje się w działania profilaktyczne **przeciwdziałające agresji w szkole, cyberprzemocy, stosowaniu substancji psychoaktywnych.** Problematyce tej poświęcono następujące lekcje:

Dopalacze mogą Cię wypalić! – zajęcia na temat przeciwdziałania narkotykom i substancjom psychoaktywnym; *Bądź asertywny – przeciwdziałaj agresji i przemocy w szkole!* Podczas zajęć wykorzystywano edukacyjne filmy profilaktyczne.

Biblioterapię można połączyć z **zajęciami ekologicznymi**. W czasie Ogólnopolskiej Nocy Bibliotek 2020 r. odbyły się zajęcia pt. *Dbając o przyrodę, dbamy też o siebie!* prowadzone na podstawie bajki ekologicznej Dariusza Staniszewskiego pt. *Grudka i przyjaciele*.

Uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach biblioterapeutycznych podczas ferii zimowych. Spotkania te łączyły **zajęcia czytelnice z elementami relaksacji i wizualizacji**. Z tego zakresu zostały zrealizowane następujące tematy: *Jak miło spędzić czas w bibliotece?* – gry i zabawy relaksująco-wyciszające dla klas I–III; *Kto czyta książki, żyje podwójnie*.

Inny rodzaj zajęć polegał na promowaniu tematów o **wartościach**. Opracowano lekcje: *Życiowe drogowskazy – wychowanie do wartości*; *Podróż w świat wartości*, które kształtowały i wpajały wartości mające uświadomić uczniom, jak ważna jest bezinteresowna przyjaźń oraz życzliwe relacje między kolegami i koleżankami.

W ramach zajęć biblioterapeutycznych traktowanych jako odmiana **terapii pedagogicznej** przeprowadzono zajęcia: *Bajka dobra na wszystko*, podczas których wykorzystano pakiet bajek terapeutycznych i ćwiczeń pt. *Ortografitti z Bratkiem*. Scenariusze zajęć zawarte w tej publikacji są przeznaczone dla wszystkich uczniów edukacji wczesnoszkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z problemami w nauce czytania i pisania. Głównym celem zajęć były pomoc w przewycięzaniu niechęci do nauki, znalezienie motywacji do działania i kształtowanie pozytywnego nastawienia.

Biblioterapia jest doskonałą **metodą we wspomaganii pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi** oraz uczniami, którzy sprawiają problemy wychowawcze. Biblioterapia może stworzyć im warunki do rozwoju emocjonalnego, poznawczego i społecznego. W latach 2015–2020 przeprowadzone zostały programy dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych ze szkoły specjalnej. Były to: *Podróż do Krainy Radości*; *W świecie uczuć i emocji*; *Podróż ku wartościom*; *Polubić siebie*; *W świecie baśni i bajek*; *Wychowanie przez czytanie – z książką w świat wartości*; *Książka – bawi, uczy, leczy*. W 2017 r. zostały przeprowadzone także warsztaty biblioterapeutyczne dla rodzeństwa osób z niepełnosprawnością w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 5 w Częstochowie na temat *Dlaczego mój brat jest inny? Dlaczego moja siostra jest inna?*

W roku szkolnym 2018/2019 opracowane zostały dwa **programy z bajkoterapii** pt. *Bajkoterapia w bibliotece* oraz *Mój mały świat, moje wielkie emocje*.

Czytelnictwo oraz biblioterapia promowano także w czasie przeprowadzonych szkoleń czy prelekcji na różnego rodzaju konferencjach. Były to następujące działania:

- Prelekcja *Biblioterapia w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie* – Akademia Szczęśliwego Dzieciństwa – W kręgu emocji (2012 r.);
- Szkolenia *Biblioterapia w bibliotece* – filie w Lublińcu i w Myszkowie Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie (2012 r.);
- Referat i prezentacja w programie Prezi na temat zastosowania biblioterapii w profilaktyce uzależnień wśród dzieci i młodzieży – Ogólnopolska Noc Profilaktyki (2013 r.);
- Warsztaty: *Czytelnictwo a projekty edukacyjne* – Konferencja regionalna *Biblioteka centrum promocji czytelnictwa* (2014 r.);
- Wykład konwersatoryjny: *Zagrożenia internetowe tematem projektów edukacyjnych i zajęć biblioterapeutycznych* – konferencja w Złotym Potoku dla nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych województwa śląskiego *Wykorzystanie otwartych zasobów edukacyjnych w profilaktyce zagrożeń internetowych* (2015 r.);
- Warsztaty: *Bajkoterapia – metoda pracy z dzieckiem* (2015 r.);
- Warsztaty: *Biblioterapia w profilaktyce zagrożeń internetowych* (2015 r.);
- Grant: *Rozwijanie kompetencji czytelniczych dzieci i młodzieży* (2018 r.);
- Seminarium dla studentów pedagogiki UJD w Częstochowie pt. *Biblioterapia – metoda pracy w profilaktyce dzieci i młodzieży* (2019 r.).

Od kilku lat w RODN „WOM” w Częstochowie organizowane są także wideokonferencje na platformach edukacyjnych. W latach 2014–2021 przeprowadzone zostały następujące **szkolenia online**: *Bajkoterapia w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*; *Biblioterapia w pracy nauczyciela bibliotekarza*; *Biblioterapia w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*; *Książka ma moc – o biblioterapii w bibliotece*; *Rola literatury w kształtowaniu postaw i zachowań uczniów w szkole oraz w świecie wirtualnym*; *Jak pracować z uczniem w czasie pandemii? Techniki i metody relaksacyjne*; *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*; *Metody i techniki relaksacyjne stosowane w biblioterapii*; *Rola literatury biblioterapeutycznej w edukacji emocjonalnej dzieci i młodzieży*; *Rola biblioterapii w profilaktyce zagrożeń internetowych i w wychowaniu do wartości*.

Zajęcia z biblioterapii odbywają się we współpracy z nauczycielami konsultantami w ramach **kompleksowego wspomaganie szkół**. W ramach tej współpracy prowadzone były **zajęcia biblioterapeutyczne**. W latach 2016–2019 były to następujące zajęcia i szkolenia:

- *Bajka terapeutyczna w przedszkolu* – Miejskie Przedszkole nr 5 w Częstochowie (2016 r.);
- *Podróż ku wartościom* – Zespół Szkół w Kruszynie (2016 r.);

- *Bądź asertywny! – przeciwdziałaj agresji i przemocy* – Szkoła Podstawowa w Kamienicy Śląskiej (2016 r.);
- *Recepta na uśmiech – jak radzić sobie ze stresem?* – Gimnazjum w Krzepicach (2016 r.);
- *W krainie smoków, czyli jak radzić sobie ze złością* – Szkoła Podstawowa w Kamienicy Śląskiej (2016 r.);
- *Bon ton, czyli dobre manieri na co dzień* – Szkoła Podstawowa w Krzepicach (2017 r.).

Przeprowadzono również warsztaty dla nauczycieli:

- *Bajkoterapia metodą pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym* – Gminne Przedszkole w Kruszynie (2019 r.);
- *Techniki relaksacyjne w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym* – Miejskie Przedszkole nr 17 w Częstochowie (2019 r.).

Od kilku lat biblioteki mają za zadanie organizowanie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli z danego miasta i powiatu na różne tematy. Zadaniem sieci jest wymiana doświadczeń, wzajemne wsparcie i uczenie się. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie ma w swojej ofercie współpracę w ramach sieci. W latach 2014–2019 nauczyciele bibliotekarze uczestniczyli w następujących szkoleniach z zakresu biblioterapii:

- TIK i biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej – moduł *Poznanie metod i form pracy biblioterapeutycznej*;
- *Biblioterapia a kształtowanie prawidłowych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży w cyfrowym świecie*;
- *Wychowawcza i terapeutyczna rola bajki w życiu dziecka*;
- *Biblioterapia w profilaktyce uzależnień dzieci i młodzieży*;
- *Biblioterapia w profilaktyce agresji i przemocy w szkole*;
- *Biblioterapia w kształtowaniu postaw oraz wartości dzieci i młodzieży*.

Biblioterapia doskonale łączy się także z **arteterapią**. W 2018 r. przeprowadzono w tym zakresie warsztaty dla małych grup uczniów ze szkoły średniej. Był to warsztat poezjoterapii pt. *Słowa mają moc!* Uczniowie mieli za zadanie „wyrażenie siebie słowami”, tworząc dowolny wiersz ze słów wyciętych z kolorowych gazet i czasopism. W ten sposób oswajali się z własnymi emocjami oraz wewnętrznymi przeżyciami. Natomiast na warsztatach arteterapeutycznych pt. *Pudełko szczęścia* wspólnie z młodzieżą rozmawiano o tym, czym jest dla nich szczęście oraz o wartościach ważnych w ich życiu. Podczas zajęć wykorzystano tekst Bruno Ferrero pt. *Krąg radości*.

Od 2016 r. biblioteka włączyła się w obchody **Ogólnopolskiego Dnia Biblioterapii**, które odbywały się pod różnymi hasłami promującymi tę formę wychowania i nauczania. Były to: I Ogólnopolski Dzień Biblioterapii *Czytanie pomaga* (2016 r.); *Książka kluczem do zrozumienia siebie i innych* (2017 r.); *Otwórz książkę, otwórz umysł* (2018 r.); *Kto czyta – rozumie* (2019 r.); *Biblioterapia w aktywizacji i integracji społecznej* (2020 r.).

W ramach popularyzacji biblioterapii opracowana została zakładka *Biblioterapia* na stronie internetowej biblioteki, która jest na bieżąco aktualizowana i poszerzana o nowe treści.

W celu wspomaganie samodoskonalenia się w zakresie biblioterapii w czytelnicy czasopism w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” Częstochowie udostępniono wspomniany już półrocznik „Biblioterapeuta” - biuletyn informacyjny Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego. Pismo jest adresowane do pedagogów, psychologów, nauczycieli. Zawiera artykuły z biblioterapii, muzykoterapii, arteterapii, czyli wykorzystania różnorodnych technik w pracy z dziećmi i młodzieżą z różnymi problemami (m.in. z dziećmi upośledzonymi, niepełnosprawnymi, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi).

Wnioski z przeprowadzonych zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii

Po wielokrotnym przeprowadzeniu omówionych zajęć z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku zauważono, że wykorzystywana literatura i różnorodność metod aktywizujących pomaga kształtować rozwój emocjonalny dziecka, przyczynia się do wzbogacania wyobraźni młodych ludzi, kształtuje odpowiednie postawy, poszerza słownictwo oraz wiedzę o nowe zagadnienia. Na zajęciach uczniowie czują się swobodnie, chętnie biorą udział w dyskusjach, pracach plastycznych, scenkach dramatycznych, często też opowiadają o swoich doświadczeniach osobistych. Zajęcia te są również dla dzieci formą zabawy i rekreacji. Dobra atmosfera i specyficzny klimat o charakterze terapeutycznym pozwalają na pogłębienie wzajemnego zaufania w grupie, akceptację i zachęcają do większej otwartości. Bardzo ważna jest odpowiednia atmosfera na zajęciach, którą powinien stworzyć prowadzący. W dużej mierze od niego zależy poziom zaufania i otwartości uczestników zajęć.

Niewątpliwie zajęcia biblioterapeutyczne wpływają na kształtowanie właściwych postaw wśród uczniów, pomagają im w pracy nad sobą i w akceptacji siebie, eliminują zachowania agresywne, wzbogacają wiedzę i język poprzez kontakt z tekstem terapeutycznym. Ułatwiają rozumienie pojęć moralnych oraz wpływają na rozwój uczuć. Przeprowadzone zajęcia przyczyniają się do rozwoju emocjonalnego dzieci i młodzieży, wzbogacają ich wyobraźnię. Spotkania są inspiracją do różnorodnych form aktywności intelektualnej, a także formą rekreacji poprzez zabawę integracyjną, techniki dramatyczne, rozmowę, ćwiczenie postaw asertywnych w grupie. Dzieci chętnie uczestniczą we wszelkich zadaniach, w których rozbudzana jest ich kreatywność. Metody aktywizujące pozwalają na większą integrację w grupie, uczą pracy zespołowej. Zajęcia są także spotkaniem z książką i słowem pisanym.

Podsumowanie

Biblioterapia to niezwykle interesująca i potrzebna metoda pracy w bibliotece szkolnej i pedagogicznej. Świadczy o tym fakt, że prowadzone w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie zajęcia biblioterapeutyczne cieszą się dużą popularnością. Bibliotekarze zachęceni są do podejmowania działań związanych z biblioterapią i promocją czytelnictwa. Ważne jest także dokształcanie nauczycieli bibliotekarzy na kursach z biblioterapii. Spotkania z dziećmi i młodzieżą dostarczają bardzo wiele satysfakcji. Uśmiech uczniów biorących udział w warsztatach utwierdza nauczycieli i prowadzących zajęcia w przekonaniu, że tego typu spotkania są potrzebne, co zachęca do systematycznego poszerzania wiedzy i wzbogacania oferty o nowe tematy.

Bibliografia

- Bautsz-Sontag, A. (2013). *Literatura w terapii dzieci*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Wa-
cław Walasek.
- Bautsz-Sontag, A. (2015). *Literatura w terapii - warsztaty otwarte*. Katowice: Wydawnic-
two Uniwersytetu Śląskiego.
- Borecka, I. (1998). *Biblioterapia w szkole: poradnik dla bibliotekarzy*. Legnica: Woje-
wódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Borecka, I. (2001). *Biblioterapia: teoria i praktyka: poradnik*. Warszawa: Wydawnictwo
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Borecka, I. (2001). *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej. Skrypt dla studentów peda-
gogiki*. Wałbrzych: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.
- Borecka, I. (2002). *Biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej w szkole podsta-
wowej i gimnazjum: materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*. Wałbrzych:
Wydawnictwo UNUS.
- Borecka, I. (2008). *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej. Skrypt dla studentów peda-
gogiki*. Wałbrzych: Wydawnictwo Uczelniane PWSZ im. Angelusa Silesiusa.
- Borecka, I., Wontrowska-Roter, S. (2003). *Biblioterapia w edukacji dziecka niepełno-
sprawnego intelektualnie*. Wałbrzych: Wydawnictwo UNUS.
- Chamera-Nowak, A., Ippoldt, L. (2015). *Bajka jak lekarstwo : zastosowanie bajkoterapii
w terapii pedagogicznej* (Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza – Nr 26). Warszawa:
Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

- Czapnik, G., Gruszka, Z., oprac., Tadeusiewicz, H., współpr. (2011). *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Czernianin, W. (2008). *Teoretyczne podstawy biblioterapii*. Wrocław: Wydawnictwo Atut.
- Ippoldt L., Matras-Mastalerz W. (2020, 1 kwietnia). Jak pracować zdalnie? Cz. 2. Biblioterapia. Poradnik dla nauczycieli bibliotekarzy. *Biblioteka w szkole*. Pobrane 8 czerwca 2021, z https://biblioteka.pl/artukul/Jak-pracowac-zdalnie-Cz-2-Biblioterapia/9620?fbclid=IwAR3vk03T2VgEpeodSSh9Z_hFoIUyrNsBPb2NkVnibDgDSVa-Wir-OlNWh-vY
- Konieczna, E.J., red. (2006). *Biblioterapia w praktyce: poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kotwica, A. (2014). Biblioterapeutyczna działalność Biblioteki Śląskiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrzcu. W: K. Heska-Kwaśniewicz, S. Gajownik (red.), *Młody odbiorca w kręgu lektur pozytywnych i szkodliwych* (s. 221-233). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Koźmińska, I., Olszewska, E. (2010). *Wychowanie przez czytanie*. Warszawa: Świat Książki.
- Kruszewski, T. (2006). *Biblioterapia w działaniach placówek opiekuńczo-wychowawczych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”.
- Kubów, S., red. (2003). *Diagnostyczna i terapeutyczna funkcja biblioteki szkolnej: materiały z konferencji, Wrocław 25-26 września 2003 r.* Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP.
- Matras-Mastalerz W. (2016). Biblioterapia – ewolucja teorii i rozwój praktyki. Przegląd na podstawie doświadczeń polskich i zagranicznych. *Acta Universitas Lodziensis. Folia Librorum*, 1/2, 29-44. <https://doi.org/10.18778/0860-7435.22.23.03>
- Molicka, M. (1999). *Bajki terapeutyczne dla dzieci*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2002). *Bajkoterapia: o lękach dzieci i nowej metodzie terapii*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2003). *Bajki terapeutyczne. Cz. 2*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2011). *Biblioterapia i bajkoterapia : rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Poznań: Media Rodzina.
- Smuniewska, J., Milczuk-Walczewska, J., Otolińska, R., Prokowska, T. (2012). *Biblioteka w szkole. Cz. 2. Biblioterapia, webquesty, przedstawienia*. Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza.
- Szulc, W. (2011). *Arteterapia: narodziny idei, ewolucji teorii, rozwój praktyki*. Warszawa: Wydawnictwo Difin SA.

- Tomasik, E. (1997). Biblioterapia jako jedna z metod pedagogiki specjalnej. W: E. Tomasiak (red.), *Wybrane zagadnienia z pedagogiki specjalnej* (s. 81-89). Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej.
- Walska, A. (2015). Czy czytanie może (u)leczyć? O terapeutycznych wartościach literatury. *Trendy*, 2-3, 22-26. http://bc.ore.edu.pl/Content/789/T2-3_15%2C+A.+Walska%2C+Czy+czytanie+mo%C5%BCe+%28u%29leczy%C4%87.pdf
- Wosik-Kawała, D., Zubrzycka-Maciąg, T., red. (2011). *Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wójtowicz, M. (2010). *Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych: nie tylko dla uczniów z dysleksją: terapia, zabawa, nauka: szkoła podstawowa i gimnazjum*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Zybert, B., red. merytor. (1997). *Książka w działalności terapeutycznej: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Katarzyna Kucharzewska

Bibliotherapy as the form of reading promotion in The Public Pedagogical Library of RODN 'WOM' in Częstochowa

Abstract

The article is devoted to bibliotherapy as a method of promoting reading and having therapeutic value. It consists of two parts. The first part is a theoretical introduction, which defines the basic concepts for the content of the article, presents a model of bibliotherapeutic procedure and the assumptions of reading classes bibliotherapy elements. The second part is an overview of bibliotherapeutic activities in various areas in the pedagogical library, it is a form of good practice examples. Considerations on the subject of bibliotherapy classes allowed for the formulation of basic research conclusions.

Keywords: bibliotherapy, art therapy, reading education, pedagogical work, pedagogical library, reading, therapeutic book

---

Katarzyna Kucharzewska

***Biblioterapia formą promocji czytelnictwa w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej
RODN „WOM” w Częstochowie***

Streszczenie

Artykuł poświęcono biblioterapii jako metodzie terapeutycznej promującej czytelnictwo. Tekst składa się z dwóch części. Pierwsza z nich to wprowadzenie teoretyczne, w którym zdefiniowano podstawowe dla treści artykułu pojęcia, przedstawiono model postępowania biblioterapeutycznego oraz założenia zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii. Druga część stanowi omówienie działalności biblioterapeutycznej w różnych obszarach w bibliotece pedagogicznej jako przykładów dobrej praktyki. Rozważania na temat zajęć biblioterapeutycznych pozwoliły na sformułowanie podstawowych wniosków badawczych.

Słowa kluczowe: biblioterapia, arteterapia, edukacja czytelnicza, praca pedagogiczna, biblioteka pedagogiczna, czytelnictwo, książka terapeutyczna